

Notes

Nota biogràfica sobre el professor Leopoldo Rovira (Viena, 1910 – Terrassa, 1996) i el Colegio de Bachillerato (Sabadell, 1939–1952)¹

234

Josep Oriol Garriga Gusi

L'atzar, a finals de 2005, va fer que m'arribés a les mans un dossier pertanyent a un personatge especial que va intrigar-me fa anys i que ja tenia oblidat. Per què aquests papers vingueren a mi i no a una altra persona?

El fet és que, en mirar-me aquella documentació i les fotografies que contenia, em va entrar una estranya passió, i vaig començar una recerca per saber més coses sobre aquesta persona. Per la memòria varen desfil·lar una colla de records de la meva primera joventut, quan estudiava batxillerat als Escolapis de Sabadell, en la postguerra dels anys quaranta del segle passat

El personatge a qui em refereixo és el professor Leopoldo Rovira. Rodejat d'un núvol de misteri, fou molt conegut a Sabadell per haver creat, l'any 1939, el Colegio de Bachillerato. Una escola atípica en aquells moments, immediatament després de la Guerra Civil, que va estar en actiu fins al curs 1951-52, allotjada a l'edifici de l'Escola Industrial, propietat de la Caixa d'Estalvis de Sabadell. He pogut constatar que va deixar un molt bon record als seus alumnes, fins al

punt que avui encara es reuneixen per recordar-la, reconeixent els valors del seu fundador i director. I es fan una fotografia de família que apareix al periòdic local.

¹ Les primeres fonts consultades l'octubre de 2005, van ser la documentació i les fotografies que em van caure a les mans de manera fortuïta. Eren propietat de Josep Vilanova i Imma Lloveras, als quals agraeixo el gest i la confiança. Aquesta informació em va ajudar a preparar la primera etapa i part de la segona. La recerca de la documentació, a l'Arxiu Municipal de Terrassa, la va portar a terme l'amic Oriol Cardús i Grau, a qui agraeixo la seva amable i diligent col·laboració. La informació sobre el Colegio de Bachillerato me l'ha proporcionat l'Arxiu Històric de Sabadell. Les converses amb antics alumnes em van donar notícies i detalls sobre el tipus d'ensenyament i el tarannà personal del senyor Leopoldo Rovira.

Agraeixo també al Sr. Andreu Vilanova, pare d'en Josep, la recerca minuciosa duta a terme, que em va permetre ampliar i millorar la informació sobre aquest impenetrable personatge durant el desembre de 2010.

L'"Apunt biogràfic del Sr. Leopoldo Rovira", que ja durant aquest 2012 em va facilitar el doctor Carles Maturana, m'ha permès completar aquest text i aclarir els punts més desconeguts. El meu agraïment per a la seva important aportació.

Vaig ser alumne dels Escolapis, però tenia amics que anaven a aquest Colegio, del qual n'explicaven coses fabuloses. En plena postguerra, era mixt (“*doble*”, en deien), i s'hi feia gimnàstica, classes de música, formaven una coral que guanyava concursos, aprenien a tocar instruments, feren dues representacions teatrals a l'Euterpe... fets inexplicables als anys quaranta. Corrien rumors de tota mena, mai esclarits, sobre l'origen del seu director. Tothom deia que era alemany, encara que el cognom Rovira no ho fos.

El que més em va moure a investigar-lo va ser pensar que aquells documents que l'atzar m'havia regalat potser m'aclaririen algunes de les incògnites. Haurien d'haver anat a mans d'algun escriptor, que possiblement n'hauria tret prou matèria per a una novel·la d'intriga. Però què hi farem, vingueren a mi, i l'única cosa a la qual he aspirat és a conèixer una mica aquesta figura tan especial, que, havent gaudit d'un important relleu local durant uns anys, va caure en l'oblit, excepte pels seus fidels exalumnes.

Una primera recerca feta entre desembre de 2004 i setembre de 2005, basada en més de trenta entrevistes amb exalumnes i altres persones de Sabadell i Terrassa que s'havien relacionat amb el Sr. Rovira, em confirmà que es tractava d'una persona molt especial, dotada d'una gran intel·ligència, encara que sempre rodejada d'un aura impenetrable.

El misteri que flotava llavors era: com podia ser que una persona jove, procedent d'un país germànic, arribés a Terrassa, es canviés el nom pel de Rovira i comencés a parlar perfectament el català i el castellà (i el llatí)? I que immediatament després de la guerra civil fundés a Sabadell el Colegio de Bachillerato, objecte principal d'aquesta recerca.

Però a finals de 2010, passats cinc anys de la primera recerca, noves circumstàncies em varen permetre accedir a més informació, i avançar. M'ho va facilitar la relació amb alguns exalumnes del Colegio de Bachillerato, però sobretot el treball que va dur a terme el Sr. Andreu Vilanova de Terrassa.

El Sr. Vilanova havia adquirit feia uns cinc anys la casa de Terrassa on havia residit el Sr. Leopoldo Rovira, on s'hi va trobar el dossier del qual he parlat al principi i que va arribar a les meves mans a través d'un familiar. Més endavant, el Sr. Vilanova, encuriós per la singularitat del personatge, va emprendre pel seu

compte una tasca minuciosa d'investigació, que va fer possible aclarir algun dels enigmes i completar el seu periple vital.

Una novetat important que es va poder documentar és que el Sr. Leopoldo va formar part d'un grup d'infants austríacs que va arribar a Barcelona a l'octubre de l'any 1920, gràcies a l'interès de diverses institucions, especialment d'una entitat esperantista. Varen poder gaudir d'una estada temporal a Terrassa, fugint de les calamitats conseqüència de la primera Gran Guerra al seu país.

Arribem a finals de 2011. El director de l'Arxiu Històric de Sabadell, el Sr. Joan Comasòlivas, em proposa divulgar aquesta història a través d'aquesta revista. El primer que faig es actualitzar-la, incorporant-hi les últimes informacions rebudes. I examinant el dossier em trobo al davant un document de cabdal importància, procedent del doctor en Farmàcia Sr. Carles Maturana, veí de Terrassa i exalumne del Colegio de Bachillerato de Sabadell. Aquest document és un resum molt concís que aporta novetats molt interessants i ens aclareix la principal incògnita que fins avui havia envoltat el nostre personatge. El visito i em comunica la seva visió del Colegio i la seva pròpia experiència com a alumne del Sr. Rovira. El cercle s'ha tancat.

Aquestes senzilles notes pretenen deixar constància de la cara més positiva i amable d'aquest personatge tan complex. Fou un excel·lent pedagog, que va fer un bon servei a la ciutat, omplint un buit en temps difícils i que ha deixat un record perdurable entre els conciutadans que en foren deixebles.

Leopoldo Rovira (Viena, 1910 – Terrassa, 1996)

Primera vinguda a Terrassa i retorn a Àustria.
1920-1929?

Resum cronològic de 1910 a 1932

- El seu nom és Leopold Hellemann. Neix a Viena el 16 de gener de 1910. És batejat el 30 de gener de 1910. Als cinc anys ja és orfe de pare i de mare.
- El 10.10.1920, arriba a Terrassa amb els nois i noies de Graz, amb el n. 47, i la seva germana Marie Hellemann, amb el n. 39, nascuda el 1907.

- Quan s’acaba l’estada i la majoria de nens retorna a Àustria, Leopold roman a Terrassa i ingressa al Seminari, on fa el batxillerat, estudis de filosofia i de música. Al final no s’ordena, torna a Àustria i resideix a Graz.
- Exerceix de lector del Deganat de Filosofia de la Universitat de Graz, on l’anomenen “Institut professor” una vegada i altres, “Lektor”.
- En una relació hi figuren les seves activitats durant aquesta època a Graz: 1929-1930: Professor d’espanyol a la Berlitz School i altres entitats. 1930-1932: Secretari particular del cònsol espanyol a Graz. 1932: Director de cursos d’espanyol per a la societat Amigos de España.
- El 23 d’abril de 1932 el govern civil d’Estúria accepta el canvi de nom a Rovira.
- El 4 d’agost de 1932 canvia el cognom de Hellemann per Rovira.

La fe de baptisme d’una parròquia de Viena del 17 de desembre de 1915 ens diu que va néixer el 30 de gener de 1910 i que fou batejat com a Leopold Hellemann. També ens informa que en aquella data els seus pares havien mort. Als 5 anys era orfe.

Una novetat important és haver pogut documentar que a l’octubre de l’any 1920, quan era un infant, el Sr. Rovira va passar uns mesos a Terrassa dins d’una família, formant part d’un grup de nens austríacs acollits a la ciutat. L’aportació del doctor Carles Maturana ens dona la clau de volta del seu enigma personal, quan ens diu textualment:

“La tardor de l’any 1920 arriba a Terrassa un xicot que es diu Leopold Hellemann (Leo), havia nascut a Viena i forma part d’una expedició d’infants d’Àustria que venen a refer-se de les penúries que ha deixat allà la Primera Guerra Mundial. La majoria d’infants són acollits per famílies terrassenques i alguns, com és el cas d’en Leo, van a l’Hospital de Sant Llàtzer on famílies benestants els paguen l’estada. El “*Padre Antonio*” els dona una bona educació.

Un fabricant important, el Sr. Armengol, a més a més de col·laborar a pagar l’estada els porta a conèixer les rodalies de Terrassa en cotxe (un dels pocs cotxes d’aquells anys a Terrassa).

Mentre la majoria d’infants al cap d’un any retornen a Àustria, altres com en Leo romanen a

Fotografia 1. Retrat de Leopold Rovira. Abans de 1936. Autor desconegut (AHS).

Terrassa. Segurament per influència del Sr. Armengol i del capellà de l’Hospital, en Leo decideix ingressar al Seminari. Farà el batxillerat, estudis de filosofia i de música, però al final no s’ordenarà i tornarà a Àustria. Viu a Graz i es guanya la vida fent classes d’idiomes.”

La font d’informació del doctor Maturana va ser l’amistat amb un familiar² d’una de les nenes austríaques que varen venir a Terrassa l’any 1920. No es coneix la durada exacta de la permanència a Catalunya del Sr. Leopold, sols sabem que el 1929 ja torna a residir a Àustria, on exerceix la docència.

2 Informació facilitada pel Sr. Ferran Pont i Puntigam, fill d’una de les nenes austríaques que el 1920 vingueren a Terrassa (entrevista realitzada el 4 de març de 2012).

3 Visito l’Arquebisbat de Barcelona. A l’Arxiu no disposen de cap document i em remetien al Seminari. Seminari Conciliar de Barcelona: m’informen que tota la documentació d’abans de la guerra, la dels anys 1921 a 1929 que necessito, va ser cremada durant la Guerra Civil.

Fotografia 2. Leopold Rovira (centre) amb els seus alumnes del curs d'espanyol celebrat a Graz (Àustria) l'any 1932. Autor desconegut. Col·lecció Josep Vilanova - Imma Lloveras (AHS).

L'anterior ens aclareix, d'una vegada, la majoria d'incògnites referents a la seva formació humana. A l'agost de 1932, quan desembarca de nou a Terrassa, ja du a sobre un bon bagatge cultural i musical, i sobretot parla perfectament català i castellà, alhora que té un bon domini de la llengua llatina, gràcies als estudis al Seminari³ i als anys de permanència a casa nostra.

Aquest fet, que fins fa molt poc ens era desconegut, és coherent amb algun dels trets del seu tarannà posterior. Quan es casa pel civil el novembre de 1937, en plena Guerra Civil, celebra alhora de manera clandestina la cerimònia religiosa. Els últims anys de la seva vida el veiem ajudant el culte de la Basílica del Sant Esperit, l'actual Catedral de la Diòcesi de Terrassa.

Segona vinguda a Terrassa, 1932. Crea l'Institut de Idiomas i la Escuela de Bachillerato de Terrassa

Resum cronològic de 1932 a 1938

- El 30 d'agost de 1932 arriba a Terrassa i s'instal·la al carrer Major, 52, 3r 1a.
- El 17 de setembre de 1932 figura en el padró d'habitants de Terrassa, registrat a l'epígraf d'*Immigraciones*, en el domicili c. Major, 52, 3r pis, 1a porta. “[...] *con dos dias de residencia en esta localidad y procedente de Viena*”.
- Hi ha una carta del 29 setembre de 1932 de la Universitat de Graz, en què li demanen permís per poder publicar-li un treball.

- L’Ajuntament de Terrassa el gratifica amb 3.000 ptes. i el nomena “Auxiliar Interí del Col·legi Municipal de 2a Ensenyança”. 21 d’octubre de 1932.
- Hi ha un rebut que indica que el 9 d’abril de 1934 donava classes de francès als Amics de les Arts de Terrassa.
- Al dors del “*Padron General de habitantes*” hi figura una nota que diu “[...] donat de baixa per trasllat al carrer Nord, 89... 18 de juliol de 1934 “ (com a dispeser).
- L’1 de maig de 1935 li envien un telegrama de Graz, en què li pregunten: “Quan tornaràs. Si o no. Consulat”.
- A 4 de novembre de 1937, es nomenat “[...] amb caràcter interí, Professor-auxiliar de l’Institut Elemental de II Ensenyança”.
- El 20 de novembre de 1937, al Jutjat de Terrassa, es casa amb Magdalena Montfort i Plaixats. També ho fa de manera particular i clandestina per l’Església.
- L’Ajuntament de Terrassa justifica la recepció d’una sol·licitud per obrir un “Institut d’Idiomes i escola de Batxillerat”. El 24 de juny de 1938, i se li concedeix el permís. (Oriol Cardús).
- El conseller regidor de Cultura de l’Ajuntament de Terrassa expressa satisfacció per la creació d’un “Institut d’Idiomes i l’Escola de Batxillerat”. 7 de juliol de 1938.
- Escrit del 8 d’agost de 1938. Carta amb un encapçalament de l’Escola d’Idiomes i de Batxillerat, del carrer del Portal Nou, 4, 1r 2a. Fent una reclamació sobre el local que té llogat. (Oriol Cardús).
- “*Cédula de inscripció*”. En aquest document, de data 18 novembre de 1938, hi figura com a domicili el carrer de Martí Alegre, 29, de Terrassa.
- Llista d’alumnes del 14 desembre 1938, que envia a la Conselleria de Cultura perquè pugui accedir al subministrament de pa que donen “*la Asociación de Quáqueros*”. Hi figuren 60 alumnes i, com a professors, en Leopoldo Rovira i en Santiago Morera i Ventalló, que després va ser director de l’Escola Industrial de Terrassa. (Oriol Cardús).

El 4 d’agost de 1932 canvia oficialment el cognom “Hellemann” pel de “Rovira”, i ho fa a Viena, amb una nota que figura escrita al dors de la fe de baptisme. El

17 de setembre de 1932, figura al padró de Terrassa, registrat a l’epígraf d’immigracions, al seu domicili, al carrer Major, 52, 3r 1a, de Terrassa.

Durant la seva vida professional, es presenta generalment com a professor, però a vegades o fa com a catedràtic, i al padró de Terrassa s’hi inscriu com a *Filosofia y Letras* i *Enseñanza–Maestro*, cosa que confirma que era un home de lletres, amb una bona formació humanista.

Per un rebut del 9 d’abril de 1934 sabem que donava classes de Francès al local dels Amics de les Arts.

Una partida de naixement del seu fill, Xavier Rovira i Montfort, ens informa que es va casar amb la Sra. Montserrat Montfort i Plaixats natural de Sant Vicenç de Castellet i germana del Sr. Montfort, representant de les màquines de cosir Alfa, amb establiment al carrer de Gabatxons, de Terrassa. El naixement del seu fill tingué lloc el 25 de setembre de 1939. Quan es va casar, va anar a viure a casa de la seva esposa, al carrer del Pare Llaurdó, 29, 2a de Terrassa. Això consta als padrons municipals dels anys 1940 i 1970.

La Guerra Civil l’agafa de ple a Terrassa, on pren la iniciativa més rellevant, com és la creació d’un *Instituto de Idiomas y Escuela de Bachillerato*, que li és autoritzat amb la carta del Negociat de Cultura de l’Ajuntament, de data 7 de juliol de 1938. És una carta molt positiva, ja que l’Administració contesta la seva petició dient-li “[...] no hi ha cap classe d’inconvenient, molt al contrari, puig es per nosaltres una grata satisfacció que augmentin els llocs d’ensenyament superior. Amb salut visqui molts anys”. L’escola es va instal·lar al carrer del Portal Nou, 4, 1r 2a, de Terrassa.

L’Escola tingué una vida curta, tan sols devia durar la meitat del curs escolar 1938-1939, ja que el gener de 1939 les tropes franquistes entraren a la ciutat. A l’Arxiu Municipal de Terrassa, n’ha quedat un document ben interessant. Era temps d’escassetat. El Sr. Rovira decideix acollir-se a un subministrament de pa “(...) *concedido gentilmente por la asociación de los Quáqueros*”, i cursa una petició acompanyada d’una llista dels 60 alumnes i dels professors, que eren el mateix Sr. Rovira i el Sr. Santiago Morera, el qual més endavant fou director de l’Escola Industrial de Terrassa. Hi ha informació que mossèn Cima també va donar classes en aquesta Escola.

239

Fotografia 3. Grup de nenes, alumnes del "Colegio de Bachillerato de Sabadell", jugant a criquet al pati de l'escola. Edifici de l'Escola Industrial, inicis dècada 1940. Autor: desconegut (AHS).

Els exalumnes terrassencs entrevistats conserven un bon record del mestratge del Sr. Rovira i comenten que parlava un català perfecte, millor que molts autòctons. Pel que sembla, durant aquest temps republicà no va tenir cap problema per dur a terme la seva tasca docent, ans tot el contrari.

Sabadell. El Colegio de Bachillerato, 1939-1952. Una llum en la grisor de la postguerra?

Resum cronològic de 1939-1952

- Des del 1939 fins al 1952 dedica tota la seva activitat al Colegio de Bachillerato de Sabadell, tal com es documenta en aquest capítol.
- L'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Barcelona, en una circular del 8 de novembre de 1951,

anuncia classes d'alemany per als seus socis, a càrrec del Sr. Leopoldo Rovira.

- Després d'una vida complicada allunyada de la docència, i de rebre l'ajuda desinteressada dels seus exalumnes els últims anys de la seva vida, el 21 de febrer de 1996, a les 10.29 h, mor a la Residència Catalunya, del carrer de Sant Antoni, 50 de Terrassa.

El cop d'estat del general Franco del 18 de juliol de 1936, que va desencadenar la Guerra Civil, va provocar un gran trasbals i va fer que Catalunya quedés sota el govern de la Generalitat i de la República Espanyola. Malgrat el desori i greus problemes de tot ordre, per a Sabadell va ser un període molt positiu quant a l'ensenyament. Entre altres iniciatives, n'hi ha dues que són cabdals: l'Institut Obrer, que preconitzava que "qualsevol obrer apte pugues seguir estudis superiors", i l'Institut Escola M. B. Cossio, que intentava "reemplaçar l'ensenyament

verbalista per un ensenyament coordinat entre els textos, les imatges i les paraules”, que es va allotjar a l’edifici dels Escolapis. Aquest institut disposava d’un professorat excel·lent: el doctor Miquel Crusafont, Miquel Carreras, Antoni Forrellad, Ricard Marlet, Adolf Cabané i altres. Era pública, laica i catalana. Les fonts consultades confirmen que les dues foren unes experiències molt reeixides.

L’anterior ve a tomb, perquè, en acabar-se la guerra, els interessos de la nova administració vencedora no eren precisament culturals ni de millora de l’ensenyament públic. La primera mesura fou clausurar escoles i establiments docents, prohibir l’ús públic de la llengua catalana i fer una intensa depuració de professors.

El 4 de febrer de 1939 fou nomenat alcalde el doctor Esteve Maria Relat, substituït per Josep Maria Marcet pel desembre de 1940, que va regir la ciutat fins a l’any 1960. Sembla que el mateix doctor Relat, aleshores encara alcalde, preocupat per la manca d’una escola que fes possible cursar el batxillerat a la mateixa ciutat, va buscar entre els seus contactes, a Sabadell i Terrassa, fins a arribar a un acord amb el senyor Rovira per muntar una escola de Enseñanza Media a Sabadell.

Hi ha un informe que presenten a l’Ajuntament l’any 1952 en un intent d’evitar la clausura definitiva d’aquesta escola, en què s’explica així el seu naixement:

“El Colegio de Bachillerato de Sabadell fué creado en 1939, en colaboración con el Excmo. Ayuntamiento de esta ciudad, para atender todas las necesidades de la Enseñanza Media. A este fin, el Ayuntamiento consultó, en la persona del Reverendo Sr. Vicario-Ecónomo Don. Joaquín Castellví, Pbro., oficialmente con todos los colegios interesados en las enseñanzas del Bachillerato, los cuales dieron su conformidad unánime para un colegio único”.

Resumeixo a continuació els expedients consultats al Arxiu Històric de Sabadell:

Arxiu Municipal de Sabadell. Secció de Governació. Negociat de Cultura, “Concesión de una subvención al colegio de bachillerato de esta ciudad”, exp. 1880/1939 (AMH 2326/6):

Aquesta documentació, datada el 2 d’octubre de 1939, tot just començat el curs. Es basa en una

instància que el Sr. Leopoldo Rovira dirigeix a l’Ajuntament demanant una subvenció perquè el nombre de matrícules del moment eren 44 d’ordinàries i 13 de gratuïtes, quan la previsió era de 100 d’ordinàries i 15 de gratuïtes. Li va ser concedida una subvenció de 1.500 pessetes cada mes d’aquest curs, però l’administració es reservà el dret de supervisar la marxa de l’Escola i retirar-li la subvenció quan s’estimés que no fos necessària.

El mateix document ens dóna una altra informació sobre l’origen de l’Escola, quan explica “*Que habiendo sido decretada en fecha de 24 de julio último (1939) por el Excmo. Señor Ministro de Educación Nacional la apertura del Colegio de Bachillerato de Sabadell, a fin de solucionar la situación académica de los estudiantes de Enseñanza Media de esta ciudad (...)*”.

No he pogut trobar el permís municipal d’obertura.

Tot seguit es planteja una pregunta òbvia. Com és possible que el professor Rovira demanés i se li concedís permís en plena República per obrir una escola a Terrassa el 7 de juliol de 1938, que va durar fins al gener de 1939, i que el 24 de juliol de 1939 el *Ministerio de Educación Nacional* del nou estat de Franco li autoritzés una escola, quan els mestres i col·laboradors de la República van sofrir un procés de depuració? Tot un misteri.

Arxiu Municipal de Sabadell. Secció de Governació. Negociat de Cultura, “Ayuda moral y económica al Colegio de Bachillerato de Sabadell”, exp. 1936/1940 (AMH 2338/11):

Primer escrit de petició:

Després d’un any de funcionament de l’Escola, el 23 de juliol de 1940, els senyors Román Herrán i José María Marcet, que encara no era alcalde, dirigeixen un escrit a l’Ajuntament, exposant el bon funcionament de l’escola en el primer curs d’existència i demanant-li que continuï concedint-los la subvenció que els cal per poder continuar.

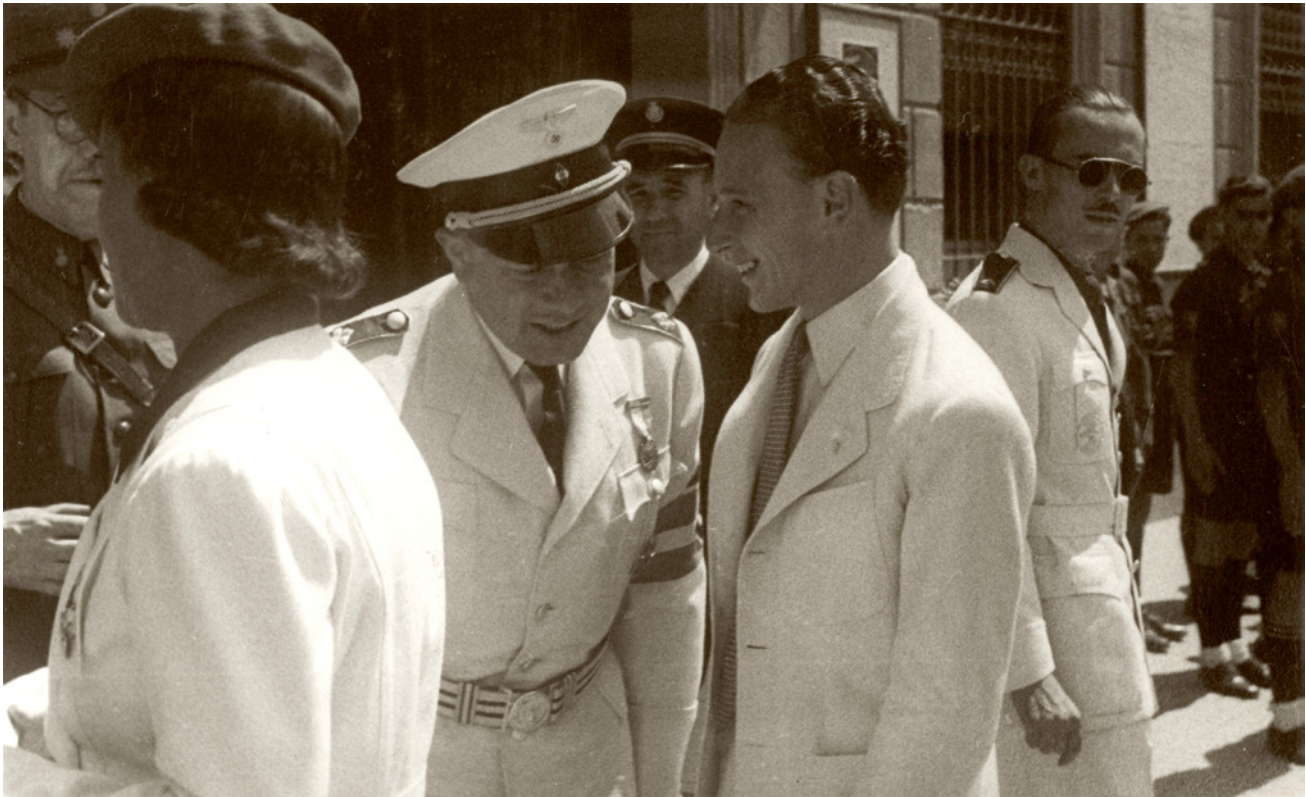
Aquesta petició ve acompanyada de:

45 signatures de pares d’alumnes.

Una carta del comandant militar de Sabadell.

Una carta del jutjat militar de Sabadell.

Una carta de la Delegació Local de Sindicats, que

Fotografia 4. Detlev Ehlers, cap nacional de les Joventuts Hitlerianes a Espanya, conversant amb Leopold Rovira (dreta). Acte celebrat en el saló de plens de l'Ajuntament de Sabadell, 22 d'agost de 1941. Autor desconegut (AHS).

torna a signar el Sr. Josep Maria Marcet.

Una carta de la Falange, signada per Juan Mari Corominas.

Una carta de la Falange, Sección Femenina, signada per Magda Coret.

Una carta de la Caja de Ahorros de Sabadell.

Segon escrit:

Instància signada pel senyor Leopoldo Rovira agraint el suport moral i material rebut i demanant la continuïtat de la subvenció econòmica.

L'Ajuntament respon l'11 d'octubre i accedeix a pagar una primera partida de 1.500 pessetes al mes, però demana la relació de les matrícules per tal de decidir si continua o no aquesta ajuda mensual.

El senyor Rovira respon i aporta una llista dels resultats acadèmics aconseguits i un estat de comptes.

El 14 de novembre de 1940, el senyor Rovira envia una altra carta demanant la continuïtat de l'ajuda i el municipi li respon que continuarà la subvenció de 1.500 pessetes al mes únicament per al novembre i desembre. I aquí s'acaba aquest expedient.

El que té d'interessant aquesta documentació és que ens facilita una relació de pares d'alumnes i també de professors. A tall d'exemple, esmento alguns dels professors que figuren a la relació de juliol 1940:

Professor de Filosofia: reverends Camil Geis i J. Mor.

Professor de Química: llicenciat J. Morales (havia ensenyat a l'escola MB Cossio).

Professor de Dibuix: Sr. Vilatobà (havia ensenyat a l'escola MB Cossio).

Professor d'Educació Física: Sr. Blume (pare del famós atleta).

El senyor Leopoldo Rovira apareix a la llista com a professor i lector d'anglès, alemany i francès i també figura com a Vigilancia, Lector Univ. L. Rovira.

Antics alumnes m'informen que també havien tingut de mestres el doctor Miquel Crusafont, el pintor Joan Vila-Casas, la poetessa Blanca González de Escandón com a professora de literatura espanyola, el filòleg Ramon Aramon i Serra, la Sra. Montserrat Miró –que després seria directora de l'escola Sant Nicolau– i altres personatges de gran vàlua.

242

Arxiu Municipal de Sabadell. Secció de Governació. Negociat de Cultura, “Memoria del Colegio de Bachillerato”, exp. 1979/1941 (AMH 2364/17):

El 2 d'octubre de 1941, l'Ajuntament de Sabadell va rebre una *Orden Circular del Ministerio de Educación Nacional de fecha 11 septiembre*, en què es prohibia el funcionament de centres autoritzats de “caràcter doble”, és a dir, mixtes.

“El Delegat dels Serveis de Cultura del Ajuntament exposa la impossibilitat de l'escola per desdoblarse, aportant arguments de tipus econòmic. A la vegada que argumenta que, si s'hagués de tancar l'escola, representaria un problema que els alumnes s'haguessin de desplaçar a altres localitats per continuar els estudis.”

No s'ha pogut trobar a l'Arxiu la resposta que el Ministeri va donar a aquesta carta, però a l'expedient següent, el 2043/1942, explica que se li va concedir una autorització especial, per continuar amb la *enseñanza doble*.

El fet de ser una escola mixta, quan la legislació del moment ho prohibia rigorosament, fou un dels trets més espectaculars del Colegio de Bachillerato. Potser també, un dels principals esculls per unir-se als Escolapis, com es recomanava des de l'Ajuntament, cosa que hauria representat una solució per al futur.

Arxiu Municipal de Sabadell. Secció de Governació. Negociat de Cultura, “Renúncia del cargo de los profesores, secretario y director del Colegio de Bachillerato”, exp. 2042/1942 (AMH 2364/23):

Consta d'una carta, de data 5 desembre de 1942, que el senyor Leopoldo Rovira i els professors del Colegio de Bachillerato adrecen a l'alcalde per informar-lo que han rebut de Madrid una nova normativa sobre la retribució del professorat, que fa impossible la continuïtat de l'escola. L'estudi econòmic que aporta ho demostra.

Esmenta l'intent de fa dos anys d'unificar aquest centre amb els Escolapis, cosa que no es va poder dur a terme a causa de: “[...] *la incompatibilidad absoluta de la interpretación de las órdenes emanadas del Ministerio de Educación* [...]”.

Finalment posa el centre i la seva autorització de funcionament a disposició del municipi a partir de l'1 de gener de 1943, perquè el transfereixi al nou centre que se n'hagi de fer càrrec. Els professors rescindiran el contracte, si no es troba una solució. El 17 de desembre l'Ajuntament nomena una comissió perquè arbitri una fórmula per resoldre la situació, comissió que va estar formada pels senyors: Miquel Sala Vinyals, Pere Riba i el doctor Francesc Vanrell.

No s'ha trobat més documentació sobre com es va resoldre aquest atzucac, però l'escola va continuar.

Arxiu Municipal de Sabadell. Secció de Governació. Negociat de Cultura, “Comunicado del director del Colegio de Bachillerato, referente a certificado de buena conducta de varios profesores de dicho colegio”, exp. 2046/1942 (AMH 2365/7).

A requeriment d'un decret ministerial recent, el director del Colegio de Bachillerato demana a l'alcalde que faciliti certificats de bona conducta als professors d'aquest centre: Lluís Cortí Vilàs, Ramon Aramon Serra i Pilar Cortí Vilàs, que caldrà enviar al Col·legi de Doctors i Llicenciats de Barcelona.

Al peu hi figura una anotació escrita en llapis que diu: “*No se cumplió porqué los interesados no residen en esta ciudad*”.

El senyor Ramon Aramon i Serra fou una figura important de la filologia catalana, ajudant de Pompeu Fabra, que fou bandejat de la Universitat després de la gran ruptura de 1939.

Arxiu Municipal de Sabadell. Secció de Governació.

1

Los abajo firmados, en pleno ejercicio de los derechos de ciudadanía, padres y tutores de los alumnos de "Colegio de Bachillerato de Sabadell", a V.E. con el mayor respeto y consideración

EXPONEN: Que, al terminar su primer año de vida docente del Colegio de Bachillerato de esta ciudad, bajo la protección moral y económica del Excmo. Ayuntamiento, es de elemental deber de gratitud y cortesía hacer presente a V.E. la profunda satisfacción de todos por los importantes beneficios culturales, morales, patrióticos y económicos que con su establecimiento nos ha proporcionado.

Que el Excmo. Ayuntamiento, velador constante de los intereses de la ciudad, sin cuya consideración y ayuda muchos no tendrían realidad ni eficacia, puede servirse de la amplia base de experiencias que un año de labor ha proporcionado, para dispensarle nuevamente su protección en el curso siguiente y sucesivos, sin la cual, su vida sería materialmente imposible.

Dispuestos a ofrecer toda clase de información que se nos pida, para un estudio razonado y completo, en que este Excmo. Ayuntamiento pueda apoyar sus acuerdos, y apelando al elevado y recto criterio que informa todos sus actos,

SUPPLICAMOS: Que continúe otorgando al "Colegio de Bachillerato de Sabadell" la subvención necesaria para su vida, sin la cual, a pesar del sacrificio y aportación de todos, se vería en la obligación inexcusable de cerrar sus puertas.

GRACIAS: Que no dudamos alcanzar para el bien de la Ciudad y de la Patria, mientras pedimos a Dios por la paz y custodia de las vidas de V.E.

Sabadell, a 23 de Julio de 1940.

Ramón Herrán Torriente

Ramón Herrán Torriente
Rambla 143

José María Marçet Coll

José Ma. Marçet Coll
P. Jaquín Cerominas 33

entre, señor Alcalde Presidente de la Comisión Gestora del Excmo. Ayuntamiento de S A B A D E L L .

Figura 1. Instància del Román Herrán i José María Marçet demanant la continuïtat de la subvenció econòmica. Exp. 1936/1940 (AMH 2338/11).

Negociat de Cultura, “Conceder un local para el Colegio de Bachillerato de Sabadell”, exp. 54/1952 (AMH 2010/4):

La Junta del Patronat de l'Escola Industrial rescindeix definitivament el contracte del local, cedit fins aleshores al Colegio de Bachillerato.

Amb aquest motiu, els pares dels alumnes demanen a l'Ajuntament, en un escrit del 8 de juny de 1952, la concessió d'un nou local on poder continuar la funció docent i ciutadana. Ho argumenten amb tota mena de dades per demostrar la labor social que s'hi ha dut a terme, així com la qualitat del seu ensenyament. És signada per molts pares i s'hi acompanya una llista d'antics alumnes, amb els títols acadèmics assolits.

A la sessió de la permanent de l'Ajuntament del 19 de juny, el tinent d'alcalde Miralles informa que ha rebut una carta del senyor Rovira, en què li demana un local per poder continuar la seva escola, ja que es veu obligat a abandonar l'edifici de l'Escola Industrial, on s'hi instal·larà l'Instituto Laboral. Comenta que el senyor Rovira no trobarà enlloc un local amb un lloguer de 10 pessetes mensuals i que inclogui tots els serveis. Diu haver fet gestions amb el pare rector dels Escolapis, sense cap resultat. També es parla de la possibilitat d'ocupar l'edifici de l'Escola de Comerç o bé de donar alguna ajuda al senyor Rovira per solucionar el problema.

Però passades les calors de l'estiu, segons la documentació de què es disposa, l'afer es precipita: 18 setembre de 1952. L'Ajuntament decideix per unanimitat oferir al Colegio de Bachillerato el segon pis de l'edifici de l'Ateneu, a la plaça de Sant Roc.

20 setembre de 1952. Carta del secretari del Ajuntament que comunica la decisió anterior al senyor Rovira i als pares dels alumnes.

23 setembre de 1952. Nota del Patronato Local de Enseñanza Media y Profesional, dirigida al Sr. Juan Sallés Segarra, Portero-Conserje del Edificio llamado Escuela Industria, en què se li comunica, que “En el caso de que Don Leopoldo Rovira, director del Colegio de Bachillerato, o cualquiera de los profesores o alumnos del propio colegio intentaran entrar en el edificio de la

Escuela Industrial, debe prohibirles la entrada, no permitiéndola bajo ningun motivo o pretexto...”.

I així es va acabar, segons documents oficials, el *Colegio de Bachillerato*⁴ de Sabadell, del professor Leopoldo Rovira.

Clausurada l'escola, el Sr. Rovira desapareix del paisatge sabadellenc i comença una nova i atzarosa vida a la veïna Terrassa. Es retira de l'activitat docent i pública i sembla que entra en un període de decadència, que el porta a patir malalties i penalitats. D'aquesta penosa etapa de la seva vida fins a la mort el 1996, és preferible no parlar-ne, ja que correspon a la seva vida privada, que cal respectar.

Aquesta última etapa ens la descriu així un exalumne seu, el Sr. Carles Maturana:

“L'any 1939, just després de la guerra, comença a donar classes en un edifici situat al davant de la seu de la Caixa d'Estalvis de Terrassa, Rutlla-Portalnou. Més endavant promourà l'escola de batxillerat a Sabadell. Després farà classes d'alemany a la Universitat de Barcelona. Tots els exalumnes en tenen un molt bon record. En els anys seixanta entra en una fase difícil de la seva vida, Intenta guanyar-se la vida com pot i val a dir que passen moltes dificultats de tot tipus.

Morta la seva esposa, s'accentua el seu caràcter tímid i malenconiós. En els darrers anys de la seva vida el podem recordar molt devot, cada dia a missa vespertina al Sant Esperit, on ajuda en allò que pot i sovint llegeix alguna lectura o munició.”

Els seus exalumnes es varen organitzar i cada any, encara fins avui, celebren una o dues vegades l'any una trobada al voltant d'unes estovalles. Al principi comptaren amb la presència del Sr. Rovira, que en alguna d'aquestes trobades improvisaven un grup coral que ell mateix va dirigir. Als últims anys de la seva vida, va rebre l'ajuda desinteressada dels seus exalumnes fins que es va morir el 1996, fet que els honora i alhora és una demostració de l'excel·lent qualitat de l'educació rebuda.

4 El Sr. Carreras, exalumne del Sr. Rovira, va fundar l'Acadèmia Carreras, que tenia la seu al carrer de Calderón, 47 -on ara hi ha un bloc de pisos. L'any 2002 va morir solter i sense família. Sembla que amb la seva Acadèmia intentava continuar la tasca del *Colegio de Bachillerato*.

Fotografia 5. Leopold Rovira conversant durant la visita de Luise Michel, cap de la Sección Femenina de las Juventudes Hitlerianas a Espanya, a Sabadell. 8 de maig de 1941. Autor: Joseph Maria Pérez Molinos (AHS).

Reflexions personals sobre el Colegio de Bachillerato i el senyor Leopoldo Rovira

El Colegio de Bachillerato de Sabadell

El Colegio de Bachillerato fou l'obra personal del professor Leopoldo Rovira, que en aquell moment gaudia de les benediccions del nou règim. De la documentació consultada, es pot deduir que aquesta escola va tenir sempre els peus de fang. Fou una institució nascuda "des de dalt", amb l'objectiu de cobrir una necessitat dels fills de la classe "cultura" de Sabadell. En aquells moments, els Escolapis, els únics que podien fer-li la competència, s'estaven reorganitzant.

Fou una escola privada, és a dir, una empresa, que es va muntar sense comptar amb un pla de

viabilitat econòmica, ni una seu pròpia i segura. Les mensualitats que cobrava eren excessivament baixes, tot i que donava un ensenyament de gran qualitat. Hi havia pocs alumnes per classe i un claustre de professors suficient i excel·lent. Tot plegat va obligar l'escola a dependre d'unes subvencions incertes que havia de sol·licitar constantment a l'Ajuntament.

La qualitat de l'ensenyament era com una llum dins la mediocritat pedagògica del moment a la ciutat. Era una escola mixta, on s'hi feia gimnàstica, classes de música, s'aprenia a tocar instruments; amb una coral que guanyava concursos i una petita orquestra. Coses gens corrents a l'època.

A partir de l'any 1940, des de l'Ajuntament se li recomana que pacti amb els Escolapis, per donar

continuïtat a la seva escola. Evidentment això era impossible perquè el Colegio de Bachillerato era mixt i les idees pedagògiques del professor Rovira haurien topat amb les dels deixebles de sant Josep de Calassanç.

En els primers anys, sobretot els 1941 i 1942, Sabadell va rebre autoritats falangistes, com Pilar Primo de Rivera i algun jerarca nazi. Sembla que el senyor Rovira, amb el seu domini de l'alemany, els feia d'interpret i a vegades aprofitava l'oportunitat perquè visitessin la seva escola, fet que no agradava gens a alguns alumnes.

M'informen que tan sols al principi de la postguerra, com a tot arreu, es va cantar l'himne falangista *Cara al Sol*. No es feien classes de Formación del Espíritu Nacional, assignatura obligatòria en aquells anys. Regularment rebia del consolat alemany fulls i revistes de propaganda nazi, que ell sistemàticament apilava en un racó del seu despatx, però mai no els repartia. Només, quan algú s'hi interessava, n'hi donava algun.

Sembla que els pares dels alumnes no hi estaven gaire implicats. Potser perquè llavors no s'estilava, ja que la democràcia era mal vista. Hi havia molta por i es confiava més en un líder. Només en moments de crisi el senyor Rovira demanà la signatura dels pares conjuntament amb la de moltes institucions polítiques del règim, per abonar la continuïtat de la seva escola.

Impressiona la celeritat i la fredor burocràtica de l'expedient últim, que acaba amb la clausura de l'escola. Pels documents que he trobat a l'Arxiu, sembla que l'anunci del tancament no va provocar cap reacció forta, ni entre els pares dels alumnes, ni en l'administració. Els temps havien canviat. Afortunadament, la resta d'Europa s'havia lliurat del malson del nazisme i, encara que a casa nostra subsistia la dictadura, els nous aliats predicaven la democràcia. L'estrella del professor Rovira s'havia apagat, arrossegant amb ell la seva escola. Era l'any 1952.

Fa tota la impressió que el mateix silenci popular en què va néixer el Colegio de Bachillerato va acompanyar la seva desaparició. Fou un raig de llum dins la mediocritat pedagògica del moment. Va complir uns objectius. Va donar una molt bona formació a unes generacions d'estudiants sabadellencs, sense adoctrinar-los, cosa sempre d'agrair.

El meu Sr. Leopoldo Rovira

Amb les últimes informacions, s'han aclarit la majoria de incògnites que ens havien inquietat fins avui, i tenim definits els trets principals de la biografia del Sr. Rovira.

Sols em queden dues preguntes que li faria avui si encara habités al regne dels vius i me'l trobés per la Rambla: per què mantenia aquest aire de misteri, no explicant mai a ningú, ni als més propers, cap referència als seus orígens i a la seva aventura vital? I una altre d'intranscendent: per què es va posar de cognom Rovira?

Hi ha testimonis que afirmen que mantenia contactes regulars amb el consolat alemany de Barcelona, i també, que se li va trobar a la cartera un carnet de capità d'alguna organització alemanya. Va col·laborar amb el municipi, acompanyant alts càrrecs del govern alemany, quan visitaren la ciutat, entre el 1940 i el 1942. El 1944 va participar en activitats culturals que duia a terme el Frente de Juventudes, per la ciutat i comarca. L'11 d'abril de 1949, amb motiu de l'acollida d'un grup de nenes austríaques a la ciutat, el professor Rovira va pronunciar una conferència al Saló d'Actes de la Caixa de Sabadell, que fou ressenyada al diari local del dia 16.

El fet és que, després de la caiguda del III Reich, va passar por i es volia amagar. Fou depurat i se li retiraren els títols universitaris, fets que demostrarien que podia haver estat implicat en activitats polítiques. És molt difícil conèixer quins eren els seus ideals polítics, si és que realment en tenia.

La meua relació amb el professor es limita a haver-lo vist en algun acte, o haver-me creuat amb ell pels carrers de la ciutat. Però la seva imatge m'ha quedat gravada. El recordo baixet, amb cara d'ocell, de pell blanca, cabells arrissats i mirada penetrant. D'amples espatlles, atlètic, sempre elegant i hermètic, presentava un saludable aspecte de joventut eterna, invariable.

Poc procliu a fer confidències ni amb les persones més properes, va saber mantenir fins al final el misteri del seu origen, la seva concepció del món i els seus ideals.

Haig d'agrair al professor Rovira que m'hagi despertat interès a documentar-me sobre aquest període de la postguerra, com també l'oportunitat de parlar amb

exalumnes, alguns amics meus i altres que potser mai hauria tingut l'oportunitat de conèixer. Conserven una molt grata memòria del seu professor, perquè en recorden molt bones vivències juvenils. A ells, el meu agraïment per la informació que m'han proporcionat. ●